

ТХАН ИНТЕРВЬЮ
ГІ.Батаев: Нохчийчоьнан Юкъараллин палата – Іедалан а, юкъараллин а зІе латто хъаьрма →2

ОСМАЕВ АСЛАМБЕК ВИНА 70 ШО КХАЧАРНА
Поэзин тІемаш тІехъ →3

СПОРТ
Соялжа-ГІалахъ – Европин чемпионат →4

ТЕРРОРИЗМАЦА КЪІЙСАМ ЛАТТОР

Кадыров Рамзан: «Нохчийчоь кийча ю Казахстанна терроризмана дуьхьал къийсам дІабахъарехъ гІо дан»

Республикин Куьйгал-хочо Кадыров Рамзана Алматахъ хиллачу бохамашца доьзна кадам а бира, ГІо-накъосталла дан кийча хилар а хийтира Казахстанна куьйгалле. Цо билгалдаькхира Алматахъ теракт яр бахъана долуш, полицин белхайой а, маьрша бахархой а кхалхар нохчийн халкъо чІогІа халахетарца тІеэцна хилар. «Масех де хьалха Актотехъ герз лачкъо а ГІоьртинера террористаш. Цигахъ а кхелхира маьрша бахархой. Ас кадам бо Казахстанна ларамечу Президенте Назарбаев Нурсултане. Тхан дегнаш а, тхан доланаш а Казахстанна халкъана а, куьйгаллина а диканиг доьхуш хилар дІахайтар сайн декхар хета суна», – яздина Кадыров Рамзана. Иштта цо билгалдаькхира дозанал араьхарчу пачхьалкхийн куьйгалхойх

Нохчийн Республикана уггаре а хьалха ГІовналлин куьг кховдийнарг Назарбаев Нурсултан хилар нохчашна дицделла цахилар.

«Казахстанан Президентан ГІовньца динчу цІийно хазію Нохчийчоьнан пачхьенан юкъ. Нохчийн халкъо Назарбаев Нурсултанан цІе

Соялжа-ГІаларчу урамна а, школина а тиллина. Казахаш нохчашна вежарий бу, тька Казахстан – дуккха а нохчашна шолгІа цІа ду.

Оцу махкахъ вина Нохчийн Республикин хьалхара Президент Кадыров Ахьмад-Хъаьжа. Цигахъ даьбоьхкина бу сан дуккха а гергара нах, сан дедеваша а цІхъаьна. Нохчийн халкъо Іаьвшина дуьненаюькарчу терроризман «беркат». Цуна дуьхьал къийсам латторан некъа тІехъ кхелхина эзарнаш нах. Цундела нохчашна дика хаь терроризмаца забарш ян а цуьнга уьш яйта а мегарг цахилар. Теракт ян ойла йолуш волу стаг хІаллакван везаш ву. Набахте я лаяттан ши метр кІоргалде хъажо везаш ву. Кхин агІо ян а яц цуьнан», – билгалдаькхира республикин Куьйгалхочо. Ша яздинчуна тоьшалли билгалъяькхира цо Шема. Цигахъ, Кадыров Рамзанна хетарехъ, малхбузенан пачхьалкхаша бакъьал а терроризмана дуьхьал къийсам латторан метта, царна «оппозици», «шайн

дозанаш девзаш йолу тоба» бохуш цІерш а техкина, цара шайн тайнигаш йина. Тька дІахъаьжча а, схъахъаьжча а хІаллакдеш дерг Шемин маьрша халкъ ду. «Суна дІахайта лаьа дерриге а дуьненан мостагІ йолчу терроризмана дуьхьал къийсам латторехъ Казахстанна халкъана оьшуш долу ГІо-накъосталла дан Нохчийчоь а, цуьнан халкъ а кийча хилар. Билгалдаккха догІу терроризмана дуьхьал къийсам латторехъ цІхъаьнаболхбаран ГІуллакхаш Соялжа-ГІалахъ дийцаре дина хилар. Цигахъ даькалечица Россин Кхерамазаллин советан секретара Патрушев Николайс, Казахстанна Кхерамазаллин советан секретара Ермакбаев Нурлана. Машар а, кхиар а хуьлда Казахстанна халкъана!», – дерзийра Кадыров Рамзана шен кьамел.

И.ХАСАХАНОВ

КХИАР

ГІалин урамаш, некъаш кхин а хазлуш ду

Соялжа-ГІалин мэрин говзанчаша дІадахьтира социальни ерриге а объекташка хьал, царна тІеьобьлхучу некъийн дикалла таллар. Цо гучу-даьккхира 95 объектана а, царна тІеьобьлхучу некъашна а реконструкци ян езаш хилар. Оцу декъехъ сихонца белхаш дІа а болабайтира цар. Таханлерчу денна чекхдаьккхина 36 объектана тІеьобьлхуш долу некъаш, асфальт а юьллуш, тодар, гІашлойн некъаш тІе (тротуараш) керла экъанаш яхкар, бордюрийн ГІуллаш хийцар. Соялжа-ГІалин мэра Хучиев Муслима дийцарехъ, социальни ерриге а объекташна тІеьобьлхуш долчу некъашца дІахьомш бу и белхаш. Асфальт, ца юхуш, ехха латтийтархьама йочанаш хилча хи дІадахе меттигаш ю еш. «Иштта, Олимпийски проездехъ догІанаш даьккхина хи дІаьодийла еш, канализациеш йина. Цигахъ кхул хьалха уьш цька а хилла ац. 26 цІенна гуонаха лаятгаш Іаьмнаш хуьлура кхузахъ, ур-атталла аькха а дакъа а ца луш. Мэрис Іуналла

деш, терго еш догІанаш даьккича хи дІадахийтарна лерина йолу 51 километр канализациеш ю. ХІокху шарахъ иза кхин а 10 километр йина. Даккхий догІанаш даьккича Іаьмнаш хІуьттуш йолу 10 меттиг билгалъяьккхина ГІалахъ», – бохура М.Хучиев. Цуьнца цІхъаьна, ГІалин мэра чІагІдарехъ, ерриге а социальни объекташна хьалха машенаш дІахІитто меттигаш тоьаш цахиларца доьзна и меттигаш кхитІе а шорьеш ю.

Коммунальшикаша хІинцале чекхбаьккхина Федеративни урам тобеш-хазбаран болх. Оцу урамехъ ю №4 йолу ГІалин клиникин больница. Цуна тІеьобьлхучу некъаца бордюрийн ГІуллаш хийцина, керла асфальт йиллина, догІанаш дІадахийтарна лерина 500 метр еха канализаци йина. Цу чухула дІагІур ду хІокху а, юхерчу урамашкара хи. Бинчу белхашка бІаьрг тухуш чекхволучу хенахъ

Хучиев Муслима белхайойн тидам тІебахийтира урамаш, социальни объекташна гуонахара меттигаш цІена, оьзда, хаза хила езаш хиларна. Кчахаме дац некъаш, объекташ тояр, нагахъ вай

уьш цІена латтош ца хилча», – бохура цо. Билгалдаккха деза социальни объекташна, езачу меттигашна тІеьобьлхуш долу некъаш, урамаш тодеш-хаздаран белхаш, Нохчийн

Республикин Куьйгалхочун Кадыров Рамзанан тІедилларца хІокху шеран юьххьехъ дІаьобийна хилар а, сентябрь баттахъ чекхбаха безаш хилар а.

С.ХУСЕЙНОВ

ЦХЪАЬНАКХЕТАР

Нохчийчуьрчу кегийрхоша доьшур ду Россин кхечу регионашкарчу ВУЗашкахъ

Нохчийн Республикин могашалла Іалашъяран министр Сулейманов Эльхан а, Нохчийн пачхьалкхан университетан медицинин институтан директор Байсултанов Идрис а, Росздравнадзоран Нохчийн Республикехула йолчу урхаллин куьйгалхо Термулаева Рита а, юкъараллин «Нохчийн Республикин Лоьрийн палата» организацин председатель Межидов Казбек а, Нохчийн медицинин колледжан директор Садыханова Разет а цІхъаьнакхийтира Нохчийн Республико

Россин Федерацин медицинин ВУЗашка деша хьовсош болчу студенташца. Школа кхиамца чекхъяьккхина, ЕГЭ дІаяларехъ 200 балл яьккхина 30 выпускник Москварчу а, Санкт-Петербургерчу а, Ростоверчу а, Ставрополерчу а, Волгоградерчу а медицинин институташка деша дІаэцна. Абитуриенташца бина барташ бу дешна бевллачул ГІаькха церан шайн республике цІабирзина, шайна билгалдинчу шерашкахъ Нохчийчоь болх бар тІеьоджох. И ГІуллакх динарг Нохчийн Республикин

могашалла Іалашъяран министерство ю. Министра Сулейманов Эльхана билгалдаькхира: «Могашалла Іалашъяран министерство Россин ВУЗийн ректоршца даима а зІе латтош хир ю, деша бахийтинчу вайн студентийн дешарца дерг тидамехъ латтош, оьшучохъ ГІо-накъосталла деш. Студентийн хаарш, церан кхиамаш оха тидамехъ латтор бу, оцу балхо вайн республикина дика говзанчаш лур бу». ЦІхъаьнакхетар дерзош республикел араьха деша баха кечлучу кегийрхошна

хьехарш дира баккхийчара. Кхечу ГІалахъ шайн кьоман юьхъ ларъяр тІедужуш хилар а карладаьккхира. Э.Сулеймановс кхин цька а билгалдаьккхира Нохчийн Республикана говза, хуьнан долу лояршаш оьшуш хилар. Нохчийн кегийрхошка Россин медицинин институташкахъ дешийтархьама Нохчийн Республикин куьйгалло а, Нохчийн Республикин могашалла Іалашъяран министерствос а бинарг боккха болх бу.

З.ЭЛЬДЕРХАНОВА

Къилбаседа Корейхъ хІокху деношкахъ зеран Іалашонца баллистикин кхо ракета кхоьссина. Японин хІорда чу охайюьжна кхоьэ а ракета. Цуьнца доьзна шаьш реза цахиларан хьокъехъ дІахъедар дина Японин а, США-н а куьйгалхоша.

Тайванан аэропортана юххехъ хиллачу некъан-транспортан бохамехъ туристийн автобусахъ цІе яьлла. Цу тІехъ хиллачарахъ 26 стаг кхелхина.

Стомара телефонехула кьамел хилира США-н Президентан Б.Обамин а, Хонкаран Президентан Р.Эрдоганан а. Б.Обамас кьобалдира Хонкаран Іедало тІеман карчам бан ГІоьртинчарна дуьхьал деш долу ГІуллакхаш.

Хонкарахъ карчам барна бехке хиларан шеконца схьаьлаьца 9 эзар сов стаг. Кхин а 25 инарла лохуш ву.

ФРГ-хъ 17 шо долчу овгІанхочо цІерношта чохъ схьаьогІучу пассажирашна диг а, ур а диттина. Цо чевнаш йина 20 сов стагана. Полицин белхахоша хІаллаквина зуламхо.

Казахстанерчу Алмата ГІалахъ полицин цІхъана участкана ТІелеттанчу зуламхоша ялх стаг вийна, царна юькахъ полицин белхайой а бу. Бакъонаш ларъяран органийн белхахоша цигтахъ хІаллаквина зуламхой.

Украинин Президентан П.Порошенкон политика кьобальеш берш 1 процент бен бац оцу махкахъ. Цуьнан бахъана ду махкахъ долу хьал тІетгІа галдолуш хилар, адамийн бакъонаш талхош хилар.

Россин Президент В.Путин цІхъаьнакхийтира Премьер-министраца Д.Медведевца. Цара дийцаре дира финансийн-экономикин декъехъ долу хьал. Иза толлуш хилар билгалдаьккхира Д.Медведевс.

Сочехъ Россин Президент В.Путин похІма долчу берашна леринчу «Сириус» дешаран туьшахъ хилира, бераша беш болчу белхашка хьаьжира.

Россин МИД-н куьйгалхочун С.Лавровн а, США-н пачхьалкхан секретаран Д.Керрин а телефонехула кьамел хилира. Цара дийцаре дира Шемахъ долу хьал а, иза машаран некъа тІе даккхаран ГІуллакхаш а.

Россин экономикин кхиоран министр А.Улюкаев хІокху деношкахъ Японехъ хилира. Цуьнан цІхъаьогІа цІхъаьнакхетарш хилира оцу махкарчу ГІуллакхаллин нахаца а, Іедалан векалшца а.

ХІокху шарахъ 35 миллиард долларна лахделла Россера капитал дозанал араьха дакхар. Иза дикачу агІор хаало мехкан экономикин хьола тІехъ.

КХИАР

Дешаран хьелаш тодарна – 900 миллион сом

Юкъярадешаран учрежденецкахъ 3-чу сменехъ дешар дІадаккхарна а, дешаран хьелаш тодарна а 2013–2020-чуьш шерашна леринчу «Дешар кхиор» пачхьалкхан программин гурашкахъ Нохчийн Республикана кьастийна 900 миллион сов сом ахча.

Регионашна хьалха кьастийначу субсидешка юяхъаьв-сина, Россин Правительствос 2016-чу шеран 13-чу июлехъ «Юкъярадешаран организациешкахъ дешаран керла меттигаш ярна кьастийначу субсидешка юяхъовсаран хьокъехъ» сацам тІеэцначул тІаькха. Оцу сацмаца нийса а догІуш, Нохчийн Республикин, ГІалгІайчоьнан, Дагестанан, Тыва Республикин, Забайкальски крайн, Иркутски а, Тамбовски а областийн бюджеташна 509,72 миллион соьман барамехъ кхитІе ахча билгалдина.

Кьортанчу декъана Россин оцу субъектийн юкъяра-дешаран организациешкахъ кьаьогІачу сменехъ дешар дІадаккхарна а, тишъеллачу ГІишлойн меттана керланаш ярна а тІехъажор ду субсидеш.

Россин Правительстон 2016-чу шеран 18-чу апрелерчу №713-р йолчу сацмаца Россин Федерацин 56 субъектана дешаран керла меттигаш ярна (эшалле хьаьжжина) 25 миллирд соьман барамехъ субсидеш кьастийнера.

«ЦІхъашца регионашкахъ субсидийн эшалде юяхъаьв-сича, 509,72 миллион соьман барамехъ кьаьомбар (экономи яр) нисделла. Кьаьделла ахча ГІалгІайчоьнан, Дагестанан, Тыва Республикин, Нохчийн Республикин, Забайкальски крайн, Иркутски а, Тамбовски а областийн бюджеташна дІасадекъна, оцу субъекташкахъ цІхъайолчу юкъярадешаран учрежденецкахъ дешар кхаа сменехъ дІахьомш хилар тидаме а эцна», – билгалдаьккхира Д.Медведевс 2016-чу шеран 13-чу июлехъ дІаьхъаначу Россин Правительствон кхеташонехъ.

Хь.АБЛАЕВ

Нохчийн Республикин Юкъяраллин палатин - 10 шо

ТХАН ИНТЕРВЬЮ

Г.И.Батаев: Нохчийчоьнан Юкъяраллин палата — Йедалан а, юкъяраллин а зIе латто хьаьрма

ХIокху шеран июлехь 10 шо кчочу Нохчийн Республикин Юкъяраллин палата вовшахтоьхна. Цуьнца доьзна тхан корреспондентан цхьаьнакхетар хилира Нохчийн Республикин Юкъяраллин палатин председателъа Батаев ГIайрсолтица. Иза хазахетарца резакхилира, шен сиха гIуллакхаш дIа а теттина, тхан корреспондента кьамел дан а, цуьнан хаттаршна жьопаш дала а.

— ГIайрсолта, доцIа дийцарха Юкъяраллин палата итт шарахь бинчу балхах лаций. ХIун декхарш, йацIаонаш яра цунна хьалха хIиттийнари.

— Дерригенах дийца волавелча вайна дукха хан езар ю. Цундела доцIа дийца хьожур ву со. ХIокху баттахь итт шо кчочу Нохчийн Республикин Юкъяраллин палата шен болх дIаболийна. Оцу хенахь дуккха а белхаш бина оха. Бешнаш, эзарнаш цхьаьнакхетарш дIадахьна юкъяраллин организациеша, кьинхьегаман коллективаша, политикин боламаша. Бешнаш кхеташонаш дIадахьна. Оха тхайн балхахь, уггаре а хьалха, куйгалла эцна «Нохчийн Республикин Юкъяраллин палатин хьокьсех» долчу Нохчийн Республикин законах. И закон тIезца дезаш хилар юкъядаьккхинарт Нохчийн Республикин Куйгалхо Кадыров Рамзан вара. Иза тIенийдира ворхI шо хьалха. Цунна куьг яздира регионан Куйгалхо. ХIетахь дуйна оцу законо хьалха хIиттош болу лехамаш кчочуш а беш, оцу закона тIера дIаса а ца тIаьш болх беш ду тхо хIора дийнахь.

Тхан коьрта декхар ду Нохчийчоь граждански юкъяралла кхиор, кчочушдаран Йедалан органийн а, меттигашкаш шайш урхалла даран органийн а, тIаь иштта тайп-тайпанчу учрежденин а, организацин а балха тIехь терго латторна кхаьор, адамийн бакъонаш а, маршонаш а ларьйтар. Иштта Юкъяраллин палата Йедална а, юкъяраллина а юкьях зIе латторан

палхочо Кадыров Ахьмад-Хьаьжас арахийцира Нохчийн Республикнн законаш а, бакъонийн кьепе а ларьярна кхаьорехь кхигIе а гIуллакхаш даран хьокьсехь долу указ. И указ Нохчийчоьхь граждански юкъяраллин институташ яхьаран бух хилла дIахIовттира. Цу тIера дIаболабелира болх.

Кадыров Ахьмад-Хьаьжас шен дерринчу тидамехь латгабора граждански юкъяраллин институтин болх. Оцу институташкаш цунна гора нохчийн халкь социально-экономикин когахIотторан, иза ийманехь, оьздангаллехь чIагIадаран мехала даькIа. ХIеттахьхь дугьхар-лара бакъонийн бух биллира Нохчийн Республикин Юкъяраллин палата граждански юкъяраллин институт хилла дIахIоттийтарна. Иштта, бакъонаш ларьярна а, коммерчески йоччу юкъяраллин организациеша а биллира бакъонийн билгтал бух.

Нохчийчоьнан Юкъяраллин палатин хIора шарахь дечу гIуллакхаша алсам долура белхан зеделларг. Оха баркаллица билгалдоккху Нохчийн Республикин Юкъяраллин палатин хьалхарчу гуламин декъашхоша юкъяраллин палате кхидла а кхиамца белхаш байта дуккха а гIуллакхаш

Регионехь законийн бух кховархилира. ТIаь Нохчийн Республикин экономика, мохк кхиоран а, махIелоран а министерствийн нормативийн-бакъонийн документаша таро ло (социальни тIехьажам болчу организациеша реестр яран векал санна билгалаьккхина йолчу) конкурсаш вовшахтохарна а, коммерчески йоччу организацин гранташна ГIолацарна а билгтал харжаш юкьяозо.

Цул сов, гранташна ГIолацаран декъехь арахеца Россин Федерацин Президентан распоряжени а ю. Цо таро елла коммерчески йоччу организациеша тайп-тайпанчу даькIош-каш болх бан, пачхьалкхан Йедалан органийн болх тIе а бузуш. Цуьнца цхьаьна оцу организациеша даькIош-каш тIекхуьу кьона тIаьхь ийманехь, оьзда кхиоран ЦIхаааллин концепци Нохчийчоьхь кчочушIарехь а. Цара бечу берриге а белхаш тIехь сема терго латтош а, царна ГIо-накьосталла деш а ю регионан Юкъяраллин палата.

Нохчийчоьнан куйгалло дерриге а хьелаш кховилина республикерчу Юкъяраллин палатин декъашхошна шайна хьалха лавтта декхарш кхиамца кчочушдайтIа, заманан лехамашка хьаьжжина шайн балха юкья керланиг

хьаьрма хилла латта еза а ю. Карарчу хенахь а оцу мехалчу декхаршца ларон ГIерташ кьахьогIуш ду тхо.

— Итт шарахь ХIун хийцад-лира Нохчийчоьнан Юкъяраллин палатин балхахь?

— Вайна дагадогIуш ма-хиллара, 2002-чу шарахь вайн республикере юкъяраллин-политикин хьал вуно чолхе дара. Оцу алачу а, чолхечу а хьелашкаш Нохчийн Республикин хьалхарчу Президента, Россин Тур-

дина хилар. Хан-заманца хийцабелира законийн бух а. Тахана а хийцамаш хаало граждански юкъяраллина структурировани ярехь.

Вуьшта аьлча, регионехь болх беш ю юкъяраллин цхьаьмогIа цхьаьнакхетараллаш: Граждански юкъяралла кхиоран а, адамийн бакъонаш ларьярна а Нохчийчоьнан Куйгалхо волчохь йолу Совет, регионехь адамийн бакъонаш ларьярна Векалан аппарат, и.дI.кх.

даладайтIа. Оха тхайн балхахь дийцаре до социально-экономикин кхиоран, ийманехь, оьзда кхеташ-кхиоран гIуллакхаш. Тайп-тайпанча мероприя-теш дIахьочу хенахь юкъяраллина хеташ дерг толлуш мониторингаш йо, хаттамаш бо, экспертиза йо. Цул тIаьхь тхайн кхеташонашкхь магораш кечдо. Уьш дIадохуьйту пачхьалкхан Йедалан органашка. ТIаь цара, шайн роIехь, бан хьаьк боллу болх бо лерина сацамаш тIезцарехь.

Нохчийчоьнна а, халкьяна а оьшуш бу цуьнан болх

Республикин Юкъяраллин палато дийцаре до бахархойн а, юкъяраллин цхьаьнакхетараллийн а, меттигерчу Йедалан органийн а, коммерчески йоччу организацин а хьашташна лерина а, юкъяраллин маьIне а долу гIуллакхаш.

Оцу йацIаонаца, республикин Юкъяраллин палато цхьаьна болх бо пачхьалкхан урхаллин органаша а, коммерчески йоччу организациеша а, юкъяраллин цхьаьнакхетараш а. Цул сов, даьхо бахархойн а, организацин а дIахьедаршна регистраци яран а, меттигерчу Йедалан а, пачхьалкхан урхаллин а органашка дIахьедарш даран а болх.

ТIаьхарчу шерашкаш республикин Юкъяраллин палато ХIокху агIонашкаш болх бина: —граждански юкъяраллин институташ кхиорехь а, Нохчийн Республикин меттигерчу Йедалан а, пачхьалкхан урхаллин а органашка цераьн зIенаш дIагасарехь а ГIо-накьосталла дар;

— меттигерчу Йедалан а, пачхьалкхан урхаллин органийн а балхана юкъяраллин терго латтор а, бахархойн бакъонаш йацIаьшар а;

— социальни хьашташна леринчу коммерчески йоччу организациеша (НКО) ГIо-накьосталла даран программаш хIиттерехь даькалацар;

— тайп-тайпанчу механизмиин ГIоьнца юкъяраллина хетарг таллар а, бахархошна коьрта хетачу гIуллакхаша доьзна магораш (меттигерчу Йедална а, пачхьалкхан урхаллин органаша а лерина) хIиттер а;

— Экономийн Республика социальни а, политикин а, экономикин а кхиорна лерина долчу бахархойн дIадогIорашна ГIо-накьосталла дар;

— граждански юкъяраллин институташ мехкан экономикина а, кхидолчу даькIошна а модернизаци яран гIуллакхана юкьяозор;

— Нохчийн Республикехь дехачу халкьийн башхалла йацIаьшарехь а, граждански юкъяралла кхолларалехь а даькалацар;

— шуьйрачу хаамийн ГIирсашца зIенаш латтор;

— бахархошлахь дахаран могашаллин васт а, политикин а, бакъона а культура яржорехь даькалацар;

— коррупцина, ксенофобина, экстремизмана, терроризмана дугьхал кьийсам латтор а, юкъяраллин кьепе йацIаьшарехь даькалацар а;

— пачхьалкхан урхаллин а, меттигерчу Йедалан а органийн законийн а, омрийн а, нормативийн актийн а проекташна юкъяраллин экспертиза яр.

Цхьана хоршахь даьхо республикин Юкъяраллин палатин пленарни кхеташонаш а, Палатин кхеташонаш а, иштта юкъяраллин маьIне долу тайп-тайпан цхьаьнакхетарш а. Юкъяраллин палатин коммисин белхаш а бу даькIош. Палатина маьIне ду юкъяраллина а, пачхьалкхана а юкьях диалог хилар. Цуьнца доьзна палато дIахьочу дукхадолчу цхьаьнакхетаршкхь даькIош пачхьалкхан урхаллин органийн а, НКО-н а, кхоллараллин интеллигенци а, юкъяраллин а векалла.

Лаккхара мах хало мегар ду Юкъяраллин палато дIахьочу юкъяраллин ладогIарийн а. Цераьн жамийн буха тIехь кечдина долу магораш дIасакьажадо Нохчийн Республикин законодательни а, кчочушдаран а, меттигерчу а Йедалан органашка.

Республикин Юкъяраллин палатин тергонехь лаьтташ ю республикин коммерчески доцчу декъан

нормативно-бакъонийн бух кхиоран проблемаш а.

Юкъяраллин палатин дIадогIорца даькIош ду тайп-тайпанчу ведомствошкхь а, министерствошкхь а Юкъяраллин палаташ кхоллар.

«Нохчийн Республикин Юкъяраллин палатин хьокьсехь» долчу республикин Законца нийса а догIуш, хIора шарахь зорбатуху «Нохчийн Республикин Юкъяраллин палато бинчу белхан а, граждански юкъяраллин а хьокьсехь» цIе йолу доклад. Цу тIехь билгалаьхна хуьлу Юкъяраллин палатин магораш а, хетарш а.

Нохчийн Республикин Куйгалхочун тIедилларца нийса а догIуш, Юкъяраллин палатин уггаре а коьртацарехь цхьа декхар ду экстремизмана а, терроризмана а дугьхал кьийсам латтор. Цуьнца нийса а догIуш, республикерчу хьолана мониторинг яран белхаш, кIоштаткаш цхьаьнакхетарш дIадахьар дIадолийна.

Цундела билгалдаккха лаьа, республикин Юкъяраллин палато бечу белхан Баркаллин кхеташаца Россин Юкъяраллин палато сих-сиха мах хадох хилар.

Вуьшта аьлча, Нохчийн Республикин Юкъяраллин палато беш боккха болх бо. Цундела билгалдаккха мегар ду, Юкъяраллин палата Йедалан а, юкъяраллин а зIе латторан орган хилла дIахIовттина хилар.

Цул сов, республикин Юкъяраллин палато ша бечу балхана юкья а озийна дуккха а организацин, тайп-тайпанчу юкъяраллин хилимийн координатор а хилла.

АЛИЕВ Тимур, Нохчийн Республикин Куйгалхочун ГIоьнца

— Муха дIахIоттийна ду шун тайп-тайпанчу министерствошца а, ведомствошца а, организациеша а юкьяметтигаш лелор?

— Дика юкьяметтигаш ю тхан тайп-тайпанчу министерствошца а, ведомствошца а, Россин Федерацин Юкъяраллин палатица а, тIаь иштта Кьилбаседа Кавказан федеральни округерчу регионашкарчу Юкъяраллин палаташца а, юкъяраллин организациеша а. Уьш шо-шаре даларца чIагIлуш а, шорлуш а ю. Царца йолчу юкьяметтигашкаш алсам зеделларг а йацIаьна оха.

Оха тхайн балхахь коьрта лору, и юкьяметтигаш чIагIярца цхьаьна, Нохчийн Республикин Куйгалхочун Кадыров Рамзанан тIедахкарш, Россин Федерацин Президентан В.Путинан Федеральни Гуламе дина Кост, цуьнан майхьелера указаш кчочушдар.

Оцу декъехь оха Нохчийн Республикин Парламентаца юхсера зIенаш латтош болх бо. Оха даькIош законийн проектахь, нормативийн-бакъонийн актахь дийцаре дарехь. Иштта оха, Россин Юкъяраллин палатица цхьаьна даькIош федеральн законаш дийцаре дарехь а. Оцу юкьяметтигаша таро ло тхуна хьалха лаьттану декхаршца кхиамца ларон, болх тобан.

— Шун балхахь аш буьззина пайдаьцаза тIаьхьалонаш юй? ТейогIучу хенахь тидам алсам муьлахчу гIуллакхашна тIебахийта беза аьлла хета хуьна?

— Нийса хир дацара тхан балха тIехь массо а хIума кхачаме ду, оха ерриге а таронехь пайдаьчу аьлча. Дера, хьокьала боллу тидам тIебахийтаза дисина гIуллакхаш а ма ду. Уьш уггаре а хьалха хьаьхало регионерчу юкъяраллин организацин балха тIехь терго латторахь, юкъяраллица зIе латторахь, юкъяраллин дIадогIорийн ГIолацархь. ТейогIучу хенахь оха кхин а алсам тидам тIебахийтур бу кьона тIаьхь ийманехь, оьзда, гIиллакхе, Даймохк безаран ойланехь кхеташ-кхиорна, экстремизмана а, терроризмана а дугьхал кьийсам дабахьарна, бахархойн дIадогIорийн ГIолацарна, уьш юкъяраллин организацин балхана юкьяозорна.

Демократи кхиорехь чIагIа мехала ду бахархой махкана, республикина урхалла даран гIуллакхашна юкьяозор. Иштта доккхачу маьIне ду адамийн бакъонаш а, маршонаш а ларьяр. Оцу гIуллакхашна тейогIучу хенахь кхин а алсам тидам тIебахийта лерина ду тхо. Денна куьуш, хазлуш, токхе хуьлуш схьайогIуш йоччу Нохчийчоьхь Юкъяраллин палатин декъашхойн болх а тIетIа жигара бала безаш хиларх, а балхахь хиллачу кхиамаш тоам бан йиш цахиларх а дика кхеташ ду тхо.

— ГIайрсолта, баркалла тIаьхьа цхьаьнакхетарна а, тхан хаттарина чулацаме жьопаш даларна а. Оха, «Даймохк» газетан редакцин ерриге а коллективан цIараш даггара декьалов хьо а, Юкъяраллин палатин берриге а декъашхойн а Нохчийн Республикин Юкъяраллин палатин 10 шо кхачарца. Дала аьтто бойла шун! Махкана а, халкьяна а беркате бойла шун болх!

— Дера реза хуьлда!

Интервью дIаьхьинарг — И.ХАСАНОВ

Граждански юкъяралла кхолларан керла мур

Нохчийн Республикин Юкъяраллин палата кхолларца граждански юкъяраллин барт чIагIабаран керла, маьIне мур бо-лабелла шун регионехь — пачхьалкхан урхаллин органаша а, юкъяралло а цхьаьна гIуллакхаш даран мур.

Чекхдаьлачу итт шарахь белхан доккха зеделларг йацIаьна, дахарехь кчочушдина адамийн йер-дахаран хьелаш тодарна а, республика а, мохк а кхиорна а тIехьажийна мехала дIадогIораш. Юкъяраллин палатин декъашхой бу республикехь дика безаш болу юкъяраллин-политикин гIуллакххой, Йедамнах, Йилманчаш, яздархой, журналисташ, могашалла йацIаьшаран а, дешаран а, культу-рин а белхажой, спортсменаш. Шайн балхаша а, оьздангаллица а бахархошна масал хилла лаьтташ нах бу уьш.

Со тешна ву Нохчийн Республикин Юкъяраллин палатин кхидла болх а шун регионан а, берриге мехкан а бахархошна оьшуш а, пайдехь а хирт хиларх.

Даггара лаьа адамийн а, юкъяраллин а, пачхьалкхан а зовкхан дугьха кьахьегарехь шун кхиамаш хуьйлила!

А.В.БРЕЧАЛТОВ, Россин Федерацин Юкъяраллин палатин Секретарь

Бакъдолчара тоьшалла до

ХIокху деношкахь вай билгалдоккху башха дезде — 10 шо кхачьна Нохчийн Республикин Юкъяраллин палатин. Оцу йочуьчу, амма тайп-тайпанчу хиламашца хьал долуш хиллачу хенахь цо боккха болх бина граждански юкъяраллин институташ вовшахтохарехь а, Йедалан урхаллин органийн балха тIехь таллам латторехь а юкъяраллин цхьаьнакхетараллийн нишкьаш тIетIа гулбарехь а, законийн проекташна юкъяраллин экспертиза ярехь а.

Итт шарахь жигара бинчу балхо Нохчийн Республикин Юкъяраллин палатехь Йедалан а, юкъяраллин а дагадовларан беркате майда йина. Шен коьртхь республикехь дика вевзаш волу юкъяраллин-политикин гIуллакххо Батаев ГIайрсолта волчу Палатин йоккха йоччу коллективе баьлра хазна йиллина Нохчийн Республикехь граждански юкъяралла кхиорна юкья.

Шайн жигараллица республикехь дика свзаш йолчу юкъяраллин организациеша шайна юкьяра хьаьржина бу Юкъяраллин палатин декъашхой. Юкъяраллин дахаран уггаре а лазаме, адамийн сагатдеш долу гIуллакхаш дийцаре дарна лерина бахархошна бешнаш цхьаьнакхетарш а, Йедалан а, юкъяраллин а векаллица цхьаьна иттанаш кхеташонаш а даькIаьна Юкъяраллин палато чекхдаьлачу итт шарахь.

Тахана хала ду Нохчийн Республикин Юкъяраллин палата а йочуш, «Йедал-юкъяралла» чIагIеьлла зIе хьалхахIотто. Палато бинчу белхан маьIнехь кхета лахара бакьдеш а кхачаме ду. Федеральни 19 а, республикин

45 а законопроектана кхачам боллуш экспертиза йина Юкъяраллин палато, дукхаш йолчу Йедалан органашкхь вовшахтоьхна юкъяраллин кхеташонаш.

Хазахеташ ду Юкъяраллин палато кьоман-культурин туьшашца а, хаамийн ГIирсашца а уллера зIе латтош хилар. Оцу дерригено а тоьшалла до Нохчийн Республикин Юкъяраллин палатехь кьахьогIуш кьоман бакьболу патриоташ хиларна. Цара шайн балхаша чIагIдо Нохчийн Республикин хьалхарчу Президента, Россин Турпалхочо Кадыров Ахьмад-Хьаьжас билгалбиччу новька, цуьнан весеташ дахарехь кчочушдеш схьаьогIучу нохчийн кьоман тхьамдин Кадыров Рамзанан тешаме наькьостий шайш хилар!

УМАРОВ Джамбулат, Нохчийн Республикин кьоман политикин араьхарчу Зенийн, зорбанан, хаамийн министр

Вайн массеран а зовкхан дугьха

ХIокху деношкахь шен юбилей билгалдоккхуш ю Нохчийн Республикин Юкъяраллин палата. Цуьнан 10 шо кхачьна.

Итт шарахь болх бечу хенахь Нохчийн Республикин Юкъяраллин палата мехала зIе хилла дIахIовттина бахархойн Нохчийн Республикин пачхьалкхан органаша а, меттигашкаш шайш урхалла даран органаша а йолчу юкьяметтигашкаш. Иза, шеко йочуш, Нохчийн Республикин Куйгалхочун Кадыров Рамзанан хьуьнар баьханехь хилла ду. Цо доккхачу маьIне лору юкъяраллин дIадогIорийн ГIолацар а, бахархойн юкъяраллин жигаралла лакхаяккхар а.

Нохчийчоьнан Юкъяраллин палата жигара, коьртаниг, эьсаре болх беш хиларан

тешаш хилла вай дукхазза а. Палатин кхеташонашкхь даима а дийцаре до республикин бахархойн, куйгаллин сагатдеш долу тайп-тайпанча мехала гIуллакхаш. Дукха хьолхаш оцу кхеташонашкхь а, цхьаьнакхетаршкхь а билгалдоху иза я важа проблема дIаьккхаран, гIуллакх кчочушдаран некъаш. Цуьнга кчочу гIуллакхан бала а кчочуш, вовшах дагадийларца, дехка хьомеша дарца. Вайн массеран а — Нохчийчоьнан Юкъяраллин палатин а, Йедалан органийн а, граждански юкъяраллин а — юкьяра йацIаьна ма ю вайн юкьярчу зовкхан дугьха эьсаре кьахьегар, хIораннан а хьашташ нишкь ма-кчочу хьесапе эца хьаьжар, кчочушдар.

Хазахеташ ду регионан Юкъяраллин палата, юкъяраллин а, Йедалан органийн а юкьяметтигашкаш зIе хилла латтарехь а, юкъяраллин терго латторан некъаш билгалдахарехь а даима а республикин профсоюзийн, Еригроссин халкьан фронтан Нохчийн Республикин регионан отделенин ГIо-накьосталлина тIетийаьш хилар.

Ас даггара декьалбо оцу итт шарахь Юкъяраллин палатехь болх бинарш а, тахана цигахь кьахьогIуш берш а, граждански юкъяраллин мехала институт когахIотторехь даькIа мел лаьцнарш а! Дала аьтто бойла шун!

Хь.СОЛТАГЕРЕЕВ, Нохчийн Республикин Профсоюзийн Федерацин Председатель

ОСМАЕВ АСЛАМБЕК ВИНА 70 ШО КХАЧАРНА

Поэзин тIемаш тIехь

«Осмаев Асламбекан кхолларалла шатайна тIегIа ду нохчийн литература кхиорехь, — яздо вевзаш волчу нохчийн поэтa Шайхиев Iалвадис шен кхелхинчу доттагIчух. — Дуккха а хан яра цуьнан цхьаннах тера йоцчу, шатайначу кхоллараллин буьззина а, хьакъ болду а мах хадийна хила беза — позтан говзарийн чолхечу философин, исбаьхьачу, цо шен ойланийн маъIна схаьбьолуш пайда оьцучу вастийн, керлачу, дикачу рифмийн, башхачу, массарна юкьахь кьаьсташ долчу хотIан... Амма, халахеташ делахь а, литератураталлархой сиха бац иза дан. Я Осмаев Асламбек санна болу поэзин говзанчаш оьцул дукха бу-ге вайн, цаьрга бен-башха доцush хьежа?» («Лекха гене» стихийн гуларан дешхьалхе. Соьлжа-ГIала, 1992 шо).

«Къона нохчийн поэт Осмаев Асламбек кьаьсташ ву кхечарна юкьахь шен шатайна хорма а, байтийн чулацам а хиларца... Цуьнан поэзехь гучудолу поэт вайн дахаран а, заманан а ерриге а агIонаш талла, перан философски маъIна дан гIерташ хилар. Вайн заманхо — къонах а, кьинхьегамхо а — ву цуьнан коьрта турпалхо... Поэтан адамийн кхолламах, дахарх, дуьненах ен ойланах, заманан хиламашка поэтан болу хьежамаш кьегтина бу цуьнан говзаршакх...» — яздина вевзаш волчу нохчийн поэтa Муталибов Заиндис (Ткъесан цинцаш» стихийн гуларан дешхьалхе. Соьлжа-ГIала, 1978 шо).

«Осмаев Асламбек... оцу башхачу адамца цхьаьнабетабала а, цуьнца кьамелаш дан а, доттагIалла лело а ирс хиллачара, массара а баркаллица дагахь латтор ву иза. Цунах лаьцна вуон дош аьлла цхьа а ца хаавелла суна. Цунна чохь йогу бакьнал дагца цIена болу нах массарах кьастош йолу башха серло. Вайн таханлерчу дуьненан кьинош тIе ца оьцучарах, кIез-мезиг шен бераллехь висинчарах вара иза. Дерриге а дуьненах комарьшаллин, дикаллин туш ян гIертачара вара» (Кунн Лула. «Нана». №8, 2006 шо).

И дерриге а, вайна ма-гарра, цхьана стагах лаьцна яздина ду — поэтах Осмаев Асламбеках. Иза ван а вара и дерриге а шех лаьцна ала хьакъ долуш, хIунда аьлча дуьненах хуьлчу дерригенан бала болуш, адамех дог лозуш вара иза, цуо шен «Сан дагах чекхбуьйлу» бохучу байтехь ма-яздарра:

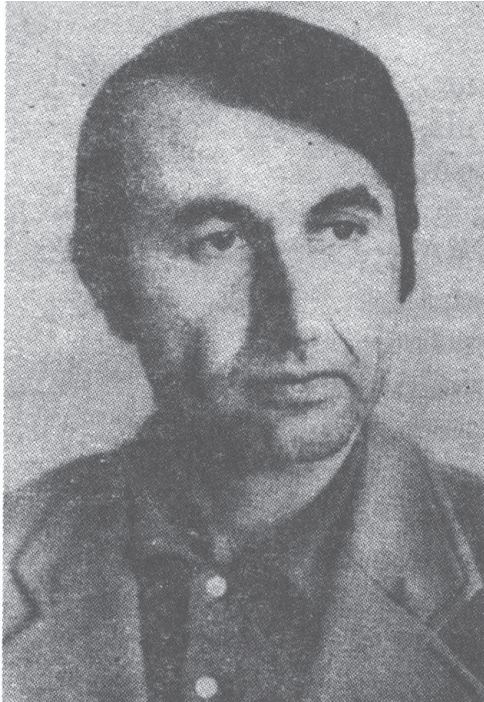
Сан дагах чекхбуьйлу
Заманан хиламаш,
Адамийн ошамаш,
Адамийн кхинамаш...
Цундела дог ду сан
Сайн мекхан амалехь —
Хьаьгна ду дуйне а
ДIаIандан баланех...

Лаа а, ларамаз а олун ма дац, вайн доккхачу дуьненах муьлхачу малIехь а мохкбегийца лаяттан дотIана поэтан дагах чекхдолу, олий, дуьненах муьлхачу меттехь иккхина бохам яздархочух хьахалуш бу, олий. Ткъа Осмаев Асламбек бакъ волу а, вуьззина а, Везачу Дала делла башха похIма долу а поэт вара — шен заманан кIант, дерригенах а дог лозуш волу хьомечу Даймехкан а, шен кьоман а воI, цуо ша а ма-яздарра, вай лаькхаш хьахийначу байтан шолгIачу декьехь. Ткъе пхийтта — ткъе вуьрхIитта шо хьалха язийна йоллушехь, тахана язйича санна ю иза:

Гергарчу Малхбалехь
Лизша цIий
Сох лизша...
Со гIуьрту космосе,
Со оьгу цIийла,
Цхьана а юкьана
Дац сан социйла.
Кхиамаш — ошамаш,
Ошамаш — кхиамаш...
Сан дагах чекхбуьйлу
Заманан хиламаш.

Халонех кховруш, дахарна юьстахлатта Iемина вацара Асламбек. Цундела 1986-чу шарахь Чернобылан атомн электростанци тIехь иьзаре боккха бохам хилча, кхераме тIаьхье хила мегташехь, Даймехкан кхайкхамца шен лаамехь бохаман тIаьхье дIаяккха утгаре а хьалха вахара иза. Масех баттахь болх бира Асламбека цигахь. Цигахь лаьцна цамгар, бохам хиллачул тIаьхьа масех шо даьлча, хаелари. Цо вожа а вина, кхидла ца хойуш, бакьдуьнена дIавахара чIогIа дахар дезаш, чIогIа ваха лууш хилла поэт. Вацара мух-мухха а дахар дезашийн, мух-мухха а ваха луушийн. Вара цIена, хьанал дахар дезаш, вара мекхан а, кьоман а дубьха ваха лууш, цо шен «Дахар» бохучу байтехь ма-яздарра:

Дахар, ас кьобалдо,

Къобал до хьо,
Хьакъ верг бен хьайн тойне
Хийшош хьо лацахь.
Хьуо хаздеш воIгучун
Догтах гIо лацахь,
Дахар, ас даггара
Хьо кьобалдо...

Осмаев Асламбек вина 1946-чу шеран 2-чу июлехь, нохчий Даймакхах баьхна цхьа шой, ах шой дузун, Казахски ССР-н Джамбуьлски областан Курдайски кIоштан Ново-Александровка юьртахь. Цигтахь 1953-чу шарахь хьалхарчу классе вахара, амма юкььера школа чекхъяккхира дашочу мидалца дай баьхначу Гермчигахь 1964-чу шарахь. Школа чехк ма-ьяккхи, кхидIа деша вольдучу меттана Шеларчу цхьана совхозе балха ваха дийзира Асламбекан — гIо оьшура дена-нанна боккха доьзал когахIоттош. Цхьана шарахь болх бинчул тIаьхьа Советийн Эскаре вольду хан тIекхечира. Цигахь цо чекхъяккхира баьххалин зIехойн школа, спортехь кхиамаш бехира. Цигтахь, олунш ма-хиллара, самалелари Асламбекан дахарехь яздаран похIма — цуо дивизин газетан агIонаш тIехь зорбатуйьхира цхьамогIа материалаш. ХIетахь дуйна, де-дийне мел дели, чIагIлуш бара цуьнан дагахь журналист хила болу лаам, сатийсам.

Амма кеста кхочуш ца хилира Асламбекан лаам, сатийсам. Цуо ша соьга дийцарехь, эскарера ца веанчул тIаьхьа, дена-нанна гIо деш, масех шарахь тайп-тайпана белхаш бан дийзира цуьнан — Шелан кIоштан кинофикации урхаллехь, Сибрехахь мехкадаьттан промыслехь а, геологоталларехь а. Оцу муьрах лаьцна язйина байташ ю поэтан — «Триас» а, «Геологийн кхерч» а, цхьамогIа кхиерш а. Сайн «Нохчийчоьнан яздархой» бохучу шолгIачу книги тIехь Осмаев Асламбеках лаьцна очерк язьеш, уьш а, цхьамогIа кхийолу цуьнан байташ а ас дубьхара оьрсийн матте ехира — «Дегнаш», «Даймехкан сингатта-маш», «Къонахаллин школа» (Чернобыло зерах лаьцна), «Планета — латта», иштта дIа кхин а.

ТIаьхьхара а кхочушхилира Осмаев Асламбекан журналистике болу сатийсам — 1970-чу шерашкахь Шелан кIоштарче «Коммунизман байракх» газетан редакциякь литературин белхашочун дареже дIаййишра иза (тахана — «Заман» газет). Кестта республикерчу кегийрхойн «Комсомольское племя» газетан редакциякь сехьавелира. Цигара, нохчийн мотт дика хаь аьлла, Нохч-ГIалгIайн Республикин книйинг издательстве редакторан дареже дIавигира. Оцу шерашкахь, шен хаарш кIаргдеш, лакхадохуш, Асламбека заочни кепара доьшуш, чекхъяккхира Дона-ГIерачу-Ростован пачьхалкхан университетан журналистикин факультет (1977-чу шарахь).

Вай лаькхаш хьаха ма-дарра. А Осмаевн дахаро цIеххьана хала гола туйьхира 1986-чу шарахь — Чернобылан атомн электростанцIехь иьзаре боккха бохам хилча, кхераме тIаьхье хила мегташехь, Даймехкан кхайкхамца шен лаамехь бохаман тIаьхье дIаяккха утгаре а хьалха вахара иза. Масех баттахь болх бира Асламбека цигахь. Цигахь лаьцна цамгар, бохам хиллачул тIаьхьа масех шо даьлча, хаелари. Цо вожа а вина, кхидла ца хойуш, бакьдуьнена дIавахара чIогIа дахар дезаш, чIогIа ваха лууш хилла поэт. Вацара мух-мухха а дахар дезашийн, мух-мухха а ваха луушийн. Вара цIена, хьанал дахар дезаш, вара мекхан а, кьоман а дубьха ваха лууш, цо шен «Дахар» бохучу байтехь ма-яздарра:

Дахар, ас кьобалдо,

йоккхуш ву Нохчийчуьра веана нохчийн кIант Осмаев Асламбек». Чернобылах «Къонахаллин школа» элира ша поэтa.

ШолгIа буйьса гола туйьхира Чернобылера цIавирзинчул тIаьхьа, юха а шен журналистан балха дIахIоьттинчу А.Осмаевн дахаро 1990-чу шерашкахь, дамар-дарц хилла юхуш йолчу ерриге а Советийн Союзехь санна, Нохчийчоьх а революцин хиламаш буйIлабелча. Куьйгалле баьхкина хьаькамаш берриге а шайш-шайх тоам бина, кура, шайх лаьцна вуон дош ала йиш йоцунш бара, кхьаьнаш оьцунш, нах Iехош боллушехь. Амма даима нийсо куйьйсунш, бакьдерг, мел кьаьхьа иза хиларх, юьхьа дубьхьал дIаолуш волу журналист Осмаев Асламбек да Iара газетан агIонаш тIехь и хьаькамаш Iора ца бохуш, оцу муьрехь журналистан болх чIогIа кхераме боллушехь, цуьнан цхьа а тайпа лардар доцшунехь, цунна бохамехь дала орца доцшунехь. И дерриге а хуьшунехь Асламбека зорбатуйьхира иштта керлачу цхьана куьйгалхочун Iаьржачу гIуллакхех лаьцна масех материал. Церан тIаьхье хала хилира журналистана: 1992-чу шарахь цунна машен тIе туйьхира. Больницехь масех бутт баьккхира цо. 1993–1994-чуй шерашкахь вевзаш боцну кегийчу наха шозза йиттира Асламбекана. ШолгIа чIогIа йиттича, иза велла хиларх тешна болчу вевзашбоцнара, новкьахь виттира журналист. Амма, иза дийна вуйла хIьна, кьинхьатемечу наха больнице вигира. Иза денвелира, амма, заьIапох а хилла, келвисира...

Ишттану акхаройх яззича санна ду Осмаев Асламбекан «Терза ду» бохучу байта гIера хIара моIганаш:

...Адам, хьох
Экха хила
ГIулч бел ян...
Хьолан шен
Дела вой, веах
Цхьацна верг,
Ачанна леткьаш.
Дог доцуш
ДикангI леах,
Идадо кхечо

Харц некьаш...
 Поэзига болу безам, хIора бакьволчу поэтехь санна, дукха хьалхе гучубелира Осмаев Асламбекан дахарехь — школехь, уьссалгIачу классехь доьшуш волуш, Шелан кIоштан «Коммунизман байракх» газетан агIонаш тIехь дубьхьара зорбане евлира цуьнан хьалхара байташ. Шо-шаре мел дели кхуьуш сьхаеара цуьнан кхолларалла. Цундела ларамаз дацара Асламбекан байташ цул тIаьхьа республикин «Ленинан некь» газетан а, «Орга» журналан а агIонаш тIехь зорбане йийла юьйлаьлар. Кестта оьрсийн матте яха а йолийра уьш Нохчийчоьх бехачу оьрсийн поэтaша Богданов Виктор а, Минтяк Иван а, Ленинградерчу Вольский Сергей а, Шамсудинов Николайс а, кхечара а. Церан гочдаршкахь поэтан байташ евзира хIетахьлерчу ерриге а Советийн Союзехь — цуьнан говзарийн лаккхара мах а хадош, уьш зорбане евлира Москварчу «Литературная газета» а, «Литературная Россия» а газетийн а, Ростовеьру «Дон» журналан а агIонаш тIехь. Асламбекан поэзи гIеметтаIугуттун хиларан кхин а цхьа тоьшалла дара 1976-чу шарахь Нохч-ГIалгIайн АССР-н Яздархойн союзо Москва кьоначу литературийн Ерригисоюзан VII-чу семинаре-кхеташоне иза хьажор. Цул тIаьхьа цуьнан цхьамогIа байташ зорбатуйьхира Москвахь араьйлачу ерриге а Советийн Союзан кьоначу литературийн

«Къоналлин кхайкхамца» аьлла йолчу гуларехь.

Шен кхолларалле чIогIа лехаме вара поэт. Цундела цуьнан поэзин «Ткъесан цинцаш»хьалхара гулар 1979-чу шарахь бен ца елира зорбане, Асламбекан байташ зорбанехь гучуевлла пхийтта шо даьлча. Цул тIаьхьа тайн-тайпанчу шерашкахь араийлира А.Осмаевн стихийн гуларш: «Байначу седанан серло (1980 шо), «Бераллин урам» (1982 шо, оьрсийн маттахь), «Хьалхара гIарагIулеш» (1984 шо), «Лекха гене» (1992 шо). Цуьнан байташ зорбане евлира иштта оьрсийн маттахь 1981-чу шарахь араьйлачу «Нохч-ГIалгIайн поэзин антологехь» а, нохчийн маттахь — «Нохчийн поэзин антологехь» а (Москва-ГIала, 2003 шо, ХIоттийнарг Ибрагимов Ломьа), «Нохчийн поэзи» аьлла йолчу гуларехь а (Соьлжа-ГIала, 2011 шо, ХIоттийнариш — Аболханов Хьаьким, Шамсудинов Бувайсар). Цуьнан дешхьалхен тIехь Нохчийн Республикин Яздархойн союзан председателя, Нохчийн Республикин халкьан яздархойн Ибрагимов Кантас яздо:

«Нохчийн дуккха а поэзийн Даймакхах, стеган вахаран маьIнхен, ненех, нохчийн маттахь лаьцна йолу тоьшлану говзаршна меттиг карийна хIокху гуларан агIонаш тIехь. Амма... гуларан барам доза тоьхна хиларна дуккха а поэташ кхуьнна юкьа ца боьлхуш бисина». Ца висна Осмаев Асламбек-м — иза нохчийн бакьволу поэт волу деча.

Поэтан кхоллараллин чулацам шуйьира бу — Даймохк, адаман дахар, кьинхьегам, Iалам, безам. Амма вайн литератураталлархоша, халахеташ делахь а, цхьа а моIга ца язбири Асламбекан кхоллараллех а, цуьнан башхачу поэзин озах а иза дийна волуш а, 2012-чу шарахь иза кхелхинчул тIаьхьа а. Бакьдерг аьлча, суо «Вайнах» пачьхалкхан телерадиокомпанин радион шеф-редактор волуш, иза валале хьалха шигь радиопередача йитира ас Асламбекан дахарх а, кхоллараллех а лаьцна.

ХIара Осмаев Асламбеках йолу йоща очерк чекхийоккхуш, цуьнан «Ас динарг» боху байт яло лаьа суна:

Ас динарг, ас дийриг,
Тайнарг, на тайнарг,
Ас дагахь кьийлинар,
Ас дан мел дийринарг,
Ца дан со кхийринарг —
Онарах цхьаь шайна
Ца тайнхь, адамаш,
Ларалаш со вайна,
Хьакьбоцуш кадамаш,
Шун бIаьрхийн тIадамаш.

Ткъа нагахь
Цкъа кьадаьх
Цхьаьннан кьамелехь
Сан цхьа гIулч мелехь,
Мацц а хьаьа а
Мацц а гIуллак хьаьдан
Магадаьх даггара,
Суна ма-маггара —
ТIаккха а, адамаш,
Ошаш тIех кадамаш,
Белхаме кьадамаш
Сан дег, нене,
Кьаьсттина нене.
Тхов кIеллахь текхийна
ГIаьгали сан
Эрна ца текхийна
Мацц а икьа.

КУСАЕВ Iадиз,
Нохч-ГIалгIайн АССР-н культурин
хьакьволу белхашо, Нохчийн Республи-
кин хьакьволу журналист.
Леррина «Даймохк» газетана

ОЙЛАНАШ

Ахь ков тоха: «Ассаламу Iалайкум!» — Ас тIаккха дIайобллур ю неI

— **ХIай, стенах язде-те? — бус-буса пал туйьсу ас.**
 — **Кехат тIехь балхабе хьайн бала, ца кхоош аз.**
 — **Ткъа шуна хIун оьшу ас хьобьгу кьа-бала сан?**
 — **Цхьа адам ма ду со! Оцо са ма дуу сан!**

И моIганаш ас яздина дог доьхна висинчу хенахь. Ткъа муьлххачу журналистана а, литераторна а и деган Iовжам дика ма безва. Оьшуш дерг деккьа цхьаь ду: ладогIа, лерина хьежа дахаран чолхалле.

— Ассаламу Iалайкум! — ширачу заманахь ков тухуш хилла вевзаш воцчу кхешо.

— Ва Iалайкум салам! ВоIгийла марша! — жоп луш хилла хIусамдас.

Тидам бел аш: «ВоIгийла марша!». Оцу дешнаша чулоцу дуккха а. Ишттану оцу хIусамехь паргIат буйьса а, ши буйьса а йоккхур ю. Даима Iен а тарло

Мел халахеташ делахь а, вайн заманахь хьаша-да тIезарх, цуьнан гIуллакхе хьажарх болу кхетамаш кхечу тIегIан тIе бевлла.

Хан йоцчу хенахь цхьаьма ков я неI тоьхча, цкъа хьалха кьайллах ла а дуглий, тIаккха кхуссу вай:

— Мила ву?

Нохчинун юьхькIайтеш боцу тешам а, хаттар а ду иза.

Доккхачех дац иза. Амма оцу кегамерсачу хIуманашна тIера дIадопало кьам хIаллакьхилар.

Со школехь доьшуш волуш, дагадогIу суна, хьобьхуш «Этика и психология семейной жизни» бохуш жайна дара. Иза яздинчара дицдинера СССР дукхакьамнийн пачхьалкх а, хIора кьоман шен-шен гIиллакхаш а, ламашташ а хилар.

Цхьа масал.

Вайна дукха гина классика ларалуш йолчу фильмашкахь иштта суьрташ. Суьйранны хьоьшалгIа вогул дулахо. ХIусамдай пхьуйьре еш бу. Царах цхьа а стоьла тIера хьала ца гIотту, амма хаттар-м до:

— Кхананах кхетар вуй хьо? — олий.

Вукхо вац аьлча, хIусамдай, кхин шек а боцуш, пхьор дууш хуьлу.

Иштта идеологи яра вайна хьобьхушьерг.

Кхин цхьа масал дало а лаьа.

Цкъа со Москва гочдархойн семинаре вахийтинера. Иза Перделкин-нохь дIаяхь езаш яра. Хьалхарчу суьйранны цига гулделира тхо — дакьа-лардархой. Охьавижале жимма волавала аравелира со. ТIаккха цIеххьана Козловский Яковца цхьаьнакхийтира. Иза вай долчохь дика вевзаш вара, коьртану декьана, Гамзатов Расулан гочдархо санна. Ткъа Яков Абрамовича со дуккхазза цхьаьнаветтавеллера Соьлжа-ГIалахь, ХIинжа-ГIалахь (Махачкалахь), Москвахь дIаьхочу литературин цхьаьнакхетаршакх.

ГIалахула жимма волавелла лелцатул тIаьхьа Яков Абрамовича соьга хаятира:

— Цхьаьний пхьуйьре йича хIун дара-те вайшимма? ТIегIерташ еха буйьса а ю. Со-м маьвелла.

— Дукха дика хир ду! — тIетайра со.

Чоме кхача бигьна тхьаш девчIа, со кисана кхевдира.

— Маггане мегар дац! — хадам боллуш сьхакьедира цо. — Хьо сан хьаша ву! ЙогIу харж ас дIалул ю.

Иштта хир дарий-те иза, ойла йора ас, нагахь санна Козловский Якова ехачу хенахь Гамзатов Расулаца доттагIалла ца лелийнхьара? Хир дацара. Со дуккхазза цхьаьнаветтавелла Москвахь, Санкт-Петербургахь, Ростовехь, кхечу гIаланашкахь меттигерчу бахархоша. Церан кхетам иштта бу: тIевеана вуй, делахь-хIета, шай-кай йолуш ву.

Суна лаьа дешархой сайх нийса кхетийла. Со ца гIерта оцу я вукху халкьан дIахIиттина девлла гIиллакхаш емалдан. Суна, нохчийн гIиллакхашна тIехь кьийна хиларе терра, герга ю вайнехан амалиш.

Цундела, цхьаьма ков тоьхча:

— Ассаламу Iалайкум!

Жоп ло ас:

— Ва Iалайкум салам! Марша воIгийла!

Суна-м моььтура суо кьийнойх цIена ву...

Дуккха нисвелла со, цкъа а хьалхавалалур а вац, аьлла, хетачу хьелашка. Далла бу хастам, сох кьинхетам барна.

Ткъа цкъа соьца нисделларг моIгарерчу хьелех дерг дара.

Ца хаьа суна, кисанахь шайнаш цахиларна я кхечунна делахь а, балхара цIа ваха гIаш дIаовалелира со.

Дикка гена ваьлла дIавольдуш, цIеххьана сан бIаьрг кхийтира, горг а велла, лайлахь Iуьлчулу цхьана жимачу стагах. Декабран суьйре яра тIегIерташ. «Шелено вахьо ма тарло хIара-м», — дагатесира суна.

ТIе а вахана, мелла-м вац тейха хIара аьлла, хьаьжира со. Маларан хьожа яцара йогIуш. Пха бетталуш буй а хьаьжира. Лайлахь Iуьлжург билгал дийна вара, амма кхетамчохь вацара.

Машен лаца еза аьлла, дагатесира суна. Амма стенга вига веза ца хаьара. ТIаккха кисанаш талла волавелира. Цхьадика, цуьнан паспорт шеца хиллера.

ХIуьттаренна санна, цхьа а машен яцара дIасайоьдуш.

Иза хала-балица ги а воьллина, дIаовалелира со.

Сан ирсана, цхьа таксист гучувелира. Иза суна тIекхачарций, ша сецира:

— ГIо-накьосталла оьший хьуна? — элира цо.

— ЧIогIа оьшу.

Цо паспорта тIехь долчу адресца дIадигира тхо. ГIо дира кхетамчохь воцунш Iуьлдуш волу некьахо охьавоссох а. Со кисана кхевдича, цо дубьхьало йира:

— Ца оьшу.

Ас гIап туйьхира. Жима зуда араелира. Ас валийначуьнга лерина дIа а хьаьжна:

— ХIара сан цийнда ву! — эькхийтира цо.

ТIаккха:

— Вийна! Вийна! — бохуш, цIогIа а детташ, лулахойн ков детта йо-лаелира.

Со воьхна лаьттара. «Бехк суна тIе татта там бара хIокхара», — ларамаз дагатесира суна.

Аравелира воккха стаг. Со тIаьхьа кхийтира — иза ас валийначун да хиллера.

— ХIара муха нисделла? — хаятира цо.

— Ца хаьа суна. Со новкьахь тIелоттавелира хIокхунна. Кисанахь паспорт а карийна, цIа валош веана-кх со.

— Схьагйтал хьайн паспорт, — омра деш санна, элира цо.

— Соьгахь паспорт дац. Шун кIант дийна ву. Цунна скори оьшу. Сихха.

— Паспорт схьагйта боху ас! — тIе а чевхаш, эькхийтира воккхачу стага.

— Паспорт дац соьгахь. Яздархочун билет-м ду, — дIакхондйира ас.

СПОРТ

Соялжа-ГIалахь – Европин чемпионат

Июль беттан 23–26-чуй деношкахь Соялжа-ГIаларчу «Олимпийск» спортан комплексехь дIахьур ю тхэквондоху-ла кхиазхошна (юниорашна) юкьахь Европин чемпионат.

Нохчийн Республикин тхэквондон федерацин вице-президента Эртханов Зубайра дийцарехь, Соялжа-ГIалахь дерриге а кийча ду Европин чемпионат дIаыхьарна. «Оха дерриге а дийр ду турнир лаккхарчу тIегIанехь дIаыхьарна а, хьешашна кыйсадаларшна, садаIарна оьшу хьелаш кколларна а, Нохчийчохь хиларх церан дика дог-ойла кхоллалийтарна а», — элира цо.

Хьешийн кIезиг а хир бац. 30 пачхьалкхера 1000 гергта спортсмен ву кыйсадаларшкахь дакьалацалерина. Россин вовшахтоьхначу команди юкьахь кыйсадаларшкахь дакь-

лоцур ду нохчийн шина тхэквондиста: Музаев Халида, Хасиев Абубакара. Тхэквондохула опу тIегIанера турнир республикехь дIаыхьаро, шеко йоцуш, дика Iаткъам бийр бу республикехь спортан и кеп кхиорна, — билгалдаьккхила Нохчийн Респуб-

гояран беркате тIаьхье ю иза. — Тхэквондохула Европин чемпионат Нохчийчохь дIаыхьаро, шеко йоцуш, дика Iаткъам бийр бу республикехь спортан и кеп кхиорна, — билгалдаьккхила Нохчийн Респуб-

бликин вовшахтоьхначу командин коьртачу тренера Магомадов ИсмаиIала. ТейогIучу номершкахь оха мелла а шуьйра дуьйцуьр ду чемпионатан жамIех лацна.

Хь.ДОВКАЕВ

Берашна дийцира цIеяйархойн балхах лаьцна

Шелковски КIотштан №20 йолчу кьаьсттинчу цIеяйаран-кIелхьардахаран декъан цIеяйархой болчу хьошалгIа даькхкинера Каргалински станицера бераш. Россин МЧС-н министра В.Пучковс хьалхо Iлакхайкхийначу цIарах лардаран шеран программин гурашкахь дIахьомш дара и гIудлакх.

Берашна лерина экскурси дIаыхьхира ПСЧ-20 постан белхашоша. Цара царна гайтира хиллачу бохамехь дерг хоуьйтуш йолу (диспетчерски) чохь, белхан кабинеташ, дешаран классаш. Кьаьсттина берийн тидам тIебахнера тIеман машенашна. Церан-техникин гIирсех муьлхачу хьолехь пайдаоьцу, дийцира Царна. Берашна бакьо елира тIеман духарш тIедуха а, цIеяйаран машенийн кабинаш чохь Iан а.

Белхан хьелаш довзийтина ца Iаш, берашна дийцира цIеран кхерамазаллин бакъенехь лаьцна. ЦIарца ловзаран, кьаьсттина аькха, тIаьхьенаш бохаме хуьлуш хиларх а, йовхачу хенахь цIе сихха дIасаяржарна кхерам хиларх а.

Шеран йохаллехь цIеяйархоша коьрта тидам тIебохуйтуьр бу чолхе

хьелаш, бохамаш хилча цIеяйаран-кIелхьардахаран дакьомш сихха орцахкхачаран тIегIа айарна.

ЦIарах лардаран шо дадаьхаро локьу бахархошца юххера зIе латгор. Кхерамазаллин тIегIа лакхадаккхаран Iалашонца Россин МЧС-н цIеяйаран-кIелхьардахаран дакь-

ошкахь цу тайппана гIудлакхаш кест-кеста дIахьур ду. Дешаран учрежденешкахь, кхерамазаллин дарсаш дIахьур ду, берриге а бахархой юкьаозош, уьш кечбийр бу чолхе хьелаш тIехИнттича дан дезарг хьохьхуш.

Л.ИБРАГИМОВА

Тхан рузма

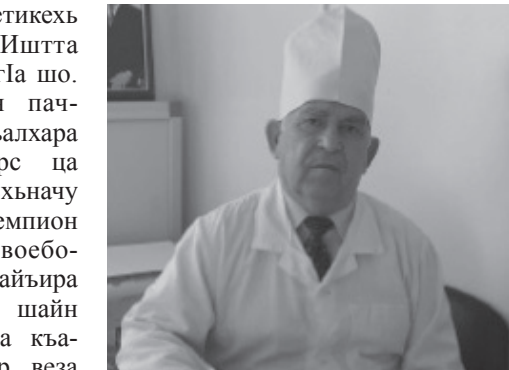
18-гIа июль, 1968 шо. Соялжа-ГIалахь вина Самадов ИбрахИм, СССР-н спортан хьакьволу мастер, езачу атлетикехула дуьненан чемпион.

1985-чу шарахь дуьйна йовза йолало И.Самадовн цIе спортан дуьненахь. Кегийрхошлахь Россин чемпионатехь кхоалгIа меттиг йоккху кьоначу спортсмено опу шарахь. ШолгIачу шарахь кегийрхошлахь СССР-н чемпионатан толамхо хуьлу. Цул тIаьхьа нагтахь турнир дIа ца йовду ИбрахИма кхиамца дакьа ца лоцуш. Кьаьсттина беркате деара цуьнна 1991-гIа шо. ЦIкьа хьалха Донецкхь дIаыхььначу СССР-н чемпионатехь хьалхара меттиг йоккху цо. Цул тIаьхьа Германехь хиллачу дуьненан чемпионатехь сийлаллин уггаре а лакхарчу

тIегIане волу (езачу атлетикехь нохчашлахь дуьхьхьара). Иштта кхиаме доладелира 1992-гIа шо. Европин чемпион, СНГ-н пачхьалкхийн чемпионатехь хьалхара меттиг. Декъа спортан ирс ца тоьтира Барселонехь дадаьхььначу Олимпийски ловзарийн чемпион хила. Кхаа спортсмено двоеборьехь цьхатерра йозалла айьира – 370 кг. Iаккха толамхо шайн йозаллин бараме хьаьжжина кьастиьира. Вукху шиннал 50 гр. веза хиллачу ИбрахИман Олимпиадин йовзачу мидалх тоам бан дийзира. Амма Олимпийски ловзаршкахь кхоалгIа меттиг боккха кхиам бу.

22-гIа июль, 1936 шо. Йоккхачу АтагIахь вина Хажалиев Ваха, Россин Федерацин хьакьволу лор, медицинин Илманийн кандидат. 1944-чу шарахь дерриге а халкьаша махках баьккхина кхеран доьзал Казахстане кхочу. Цигтахь чекхйоккху юкькьера школа. 1956-чу шарахь Казахийн пачхьалкхан лобрийн институте деша хIутту Iант, шолгIачу курсехь Кьилбаседа-Хирийчуьрчу лобрийн институте дехьа волу. Кхиамца и чекхьаьккхинчул тIаьхьа, 1962-чу шарахь ша винчу Йоккхачу АтагIахь куьпан больницин коьрта лор волуш дIаболабо кьинхьегаман некь. 1968–1970-чуй шерашкахь

СОГМИ-н ординатурехь доьшу. 1970–1993-чуй шерашкахь болх бо Соялжа-ГIалин №4 йолчу больницин хирургически отделенин ординатор волуш, 1993-чу шарахь дуьйна цу отделенин куьйгалхо лаьттира. БIеннашкахь бу хирурган дарбанечу куьйгехь дарба хилла цуьнан цIе баркаллица йоху дархой. 1979-чу шарахь В.Хажалиевс чIагIйира медицинин Илманийн кандидатан диссертаци, 40 сов Илманан белхан автор ву иза. Лобран балхаца цьхьаьна, шен доккха зедделарг хир болчу лобрашна дозвуйтуш, Нохчийн пачхьалкхан университетан медицинин институтехь хьехархочун болх а бо.

Хажалиев Вахас йогIуш лелайо Нохчийн Республикин а, Россин Федерацин а хьакьволчу лобран Сийлаллин цIе.

Книга – хаарийн хьоста

ХIокху деношкахь туькана яхана йогIуш, гIантахь книга йовьшуш Iачу, исс-итт шо хирдолчу жимачу йоIах бIаьрг кхийтира сан. УьйгIахь, маьхьарий хьохькхуш, уьдуш, кхийсалуш дара бераш, амма опу йовьлан ерриге а ойла цу книги тIехь яра. Арахь йолу гIовгIа а цо тергал ца йора.

Те а яхана, цуьнна улло охьахира со. Гелагаев Сайд-Мохьмада язйина «Дийнатийн дуьне» цIе йолу книга яра цуьнан карахь ерг. Жимма Ийина, иза дIа а кьевлина, соьга сьхьаььжира йоI.

– Хьан цIе хIун ю? – хаьттира ас. – Самира ю! – жоп делира цо. Тхойшиь жимма кьамеле елира. Вайн Соялжа-ГIалара С.Михалковн цIарах йолчу берийн библиотеке иза лелашйолу ши шо а хиллера. Дукках йолу хан цигахь дIаьоеду шен бохура цо.

Жима йолуш, и йоI санна гIанта а хоний, книгаш ешна, геннахь йисина хаза хан дагаеара суна. Сих-сиха йовдура со, Шеларчу берийн библиотеке. Кьаьсттина ас йовшура нохчийн поэташа а, яздархоша а язйина говзарш. Царах боккха пайда оьцура, урокан Iаморехь а гIо хуьлура. Итт класс чекхьаьккхича, Шеларчу №1 йолчу школин библиотеке балха хIобьттира. Цигахь дадоладелира сан, кьоначу книгашьешархошца долу гергарло. ХIора урок чекхь моьссаза ели, сьхьаьовдура бераш со йолчу, шайна хазахеташ йолу книгаш эца. Сан самукьадолура цара уьш дукха мел йовьшу а.

Балха хIобьттина ши-кхо бутт а балале, Соялжа-ГIала Гайдар Аркадийн цIарах йолчу берийн библиотеке, цьхьана беттан курсашка хьажийра со. Иза 40 шо хьалха дара. ХIетахь, дуьхьхьара евзира суна, карарчу хенахь опу библиотекин директор йолу Сайдумова Зулай. Берашна книгаш эза а, уьш Iалашьян, цIена лелон хIун дан деза, кхин а дуккха а хьийхира цо тхуна – кьоначу библиотекаршина.

Кхаа шарахь библиотекехь болх бинчул тIаьхьа, заочни кепара деша яхара со, Соялжа-ГIалара Нохч-ГIалгIайн пачхьалкхан университете.

13 шарахь нохчийн мотт а, литература а хьийхира Шеларчу №5 йолчу школехь, 24 шарахь «Вайнах» радиоьх журналистан болх бира, «Берийн дахар» цIе йолу передача дIахьомш.

Амма Сайдумова Зулайца, иза йолчу нагтахь бен ца кьахачь а, долу гергарло дадаьлла дац сан. Нохчийчохь хилла тIемаш бахьанехь доккха зен хилира опу библиотекина. Сьхьаьца хIума ца дуьсуш, хIалпалакхилира цуьнан гIишло. Маситта шарахь, халачу хьелашкахь болх бира, чудаха шайн хIусам йоцуш.

ТIом чекхбаьлладул тIаьхьа, шен белхан накьостий улло а баьхна, библиотека меттахIоттош, кьахьийгира Зулайс. Цьхьана минотехь муькьа Iен йиш йолуш зама яцара иза. Вайн республикин Куьйгалхочо Кадыров Рамзана берашна доккха совгIат деш, утгаре а хазачу меттехь, «Зорбанан цIенна» уллохь, сьхьайиллира керла библиотеке.

ХIокху деношкахь, Сайдумова Зулайс куьйгалла дечу берийн библиотеке яхара со. Даима санина, елаелла, екхаелла тIеййцира цо. Жимма Iадыярлар хааделира суна, цуьнан юьхьа тIе хьаьжча. Бехк а бац. Дан дезарг дуккха а хуьлу цуьнан.

Чубаьккинчеран бIаьрг бузош, хаза кечийна ю библиотекин хIора чов. Пенаш тIехь дIадиттича, говзачу художникаша дехкина, цьхьаца туьйранашна тIера суьргташ ду, массо а маьПехь, дIахИнттийна – зезагаш. Берийн тайнигехь дуьзна ду «Туьйранан цIа». Кегий бераш дара цу чохь ловзуш, муьлфильмашка хьовсуш. Вукху цIа чохь суртдилларан кружок яра болх беш. Зала чохь, книгаш йовьшуш дара цьхьадолу бераш. Тайп-тайпанчу говзаллийн кружокаш ю цигахь.

Зулайн белхан коллектив даима а жигара болх беш ю. Дуккха а кхечу гIаланашкахь дIаыхььначу конкурсаькахь а, фестивалашкахь а дакьалоцуш, библиотекин ешархоша тоьлла меттигаш яьхна, дипломашца, грамоташца совгIаташ а дина царна.

ХIокху шарахь, Михалков Сергейн цIарах йолчу берийн библиотекин 70 шо кхечи. 45 шо ду, Зулайц цигахь болх бо а. Зулай – берийн йоккха доттагI ю. Цо царна сьхьабиблина книгийн хаарехь буьззина некь. Зулайна чIогIа дукхадеза бераш.

Вевзаш хиллачу оьрсийн поэта М.Горькийс ма-аллара: «Книга – хаарийн хьоста!».

Делахь а, кIезиг ду-кх вайн, книгаш йовьшуш долу бераш. Компьютерш а, телефонаш а юкьайовлар бахьана долуш, царах херделла уьш.

Амма Зулай йолчу дIаьздзелла массо а бер, книгашца зIе йолуш а, уьш алссам йовьшуш а ду.

УМАРОВА Лиза

ФУТБОЛ

Кестта Дайолало Россин чемпионат

Дукха хан ца йисна футболах ловзарехула Премьер-Лигехь Россехь хьалхьаьккхаран чемпионат дIайоалаяла. Цуьнца доьзна оха йовзуйтуьт «Терек» ловзаран рузма

(хьалхара гуо)	
31 июль, 2016 шо	«Терек» – «Крылья Советов»
08 август, 2016 шо	«Краснодар» – «Терек»
14 август, 2016 шо	«Терек» – «Локомотив»
20 август, 2016 шо	«Уфа» – «Терек»
28 август, 2016 шо	«Терек» – «Ростов»
10 сентябрь, 2016 шо	«ЦСКА» – «Терек»
17 сентябрь, 2016 шо	«Терек» – «Амкар»
25 сентябрь, 2016 шо	«Арсенал» – «Терек»
01 октябрь, 2016 шо	«Терек» – «Оренбург»
15 октябрь, 2016 шо	«Анжи» – «Терек»
22 октябрь, 2016 шо	«Терек» – «Рубин»
29 октябрь, 2016 шо	«Урал» – «Терек»
05 ноябрь, 2016 шо	«Терек» – «Зенит»
19 ноябрь, 2016 шо	«Томь» – «Терек»
26 ноябрь, 2016 шо	«Терек» – «Спартак»

Дагадайта лаьа 2015–2016-чуй шерийн чемпионатехь «Терек» 7-чу меттехь хилла хилар.

Ламазан хенаш

(19 – 24 июль)

Ламазан де	Юьйра	Делкъа	Малхбуза	МайрIажа	Пхьуьйра
19	02:55	12:30	16:13	19:37	21:20
20	02:57	12:30	16:13	19:37	21:18
21	02:58	12:30	16:13	19:36	21:17
22	03:00	12:30	16:13	19:35	21:15
23	03:01	12:30	16:12	19:34	21:15
24	03:03	12:30	16:11	19:33	21:13

Кадам

Нохчийн Республикин Яздархойн союзо а, «Даймохк» газетан редакцин коллективо а халахетарца кадам бо яздархочуьнга Исмаилов Абуга цуьнан шича **Шахьбиев Овхан** кхалхарца доьзна.

Дала гечдойла цуьнна, Дала ийман долу собар лойла шуна а, халахетаран дакьа мел кьаьнначуьнна а.

Нохчийн Республикин Яздархойн союз «Даймохк» газетан редакцин коллектив

Хаам

Доларчу «Наследие» школана хьехархой оьшу. Школа юьхьанцарчу дешаран ю, (1–5-гIа классаш). Оха балха кхойкху шайн болх а, бераш а дукхадеза хьехархой. Кхечу яртгашкарчу хьехархошна юкьархойла ю школин.

Тхан адрес: Соялжа-ГIала, Сайхановн урам, цIа 2. Лаам болчеран телефон тоха аьтто бу хIокху номерца: 8 (938) 022-24-81. Школин директор Закриева Мадина

Хенан хIоттам

21-гIа июль

Республикехула хила тарло: дийнахь... +31 градус, кIезиг мархаш а йолуш, буйсайнна... +24 градус, кIезиг мархаш а йолуш, догIа а догIуш;

22-гIа июль

Республикехула хила тарло: дийнахь... +24 градус, кьхоьлина а йолуш, догIа а догIуш, буйсайнна... +23 градус, кьхоьлина а йолуш, догIа а догIуш.

Лараме газетдешархо

ДIахьомш ду 2016-чу шеран шолгIачу эхашарна «Даймохк» газете язбалар.

2007-чу шарахь дуьйна вайн газет кIирнах кхуз-за арадолуш ду.

«Даймохк» газетехула шун хонйла хир ду Нохчийн Республикхь, Россехь, дуьненахь хуьлуш долчу гIудлакхехь дерг.

ЯзIo «Даймохк» газете. Шун иза дан таро ю редакцехь а, республикин муьлххачу а зIенан отделенехь а. Эхашарна болу газетан мах: редакце веана яздеш – 468 сом; почтан отделене вьодуш, сьхаьоьцуш – 877 сом 68 кепек; цIа дIадохьуш – 923 сом 76 кепек.

Газет диллинарт: Нохчийн Республикин кьоман политикин, араьхарчу зIенийн, зорбанан, хаамийн министерство.	Газет диллинчу/араьхьочун адрес: 364060, Соялжа-ГIала, Дудаевн бульвар, Радийн цIа.	Газетана регистраци йина зIенан, хаамийн технологийн, шуьйрачу коммуникацийн декьехь терго латторехула йолчу Россин Федерацин федеральн службехь. Тоьшалла ПИИ №9 ФЧ 77 – 58270 05.06.2014 шо.
Коьрта редактор – Б.Ш.ШАМСУДИНОВ	Редакцин адрес: 364024, Нохчийн Республика, Соялжа-ГIала, Маяковскийн урам, 92, тел. 8(8712) 22–22–24	Газет зорбатюьхна ГУП «ИПК «Грозненский рабочий» издательствехь. Издательствон адрес: 364021, Соялжа-ГIала, Интернациональн урам, 12/35. Тираж – 2500. Заказ №2401. Зорбанна куьз яздина графика 20.07.2016 шо 17:00 хила дезаш, зорбанна куьз яздина 16:00.
		Редакцина а, материалйин авторшина а хетарг цьхатерра ца хила тарло. Рекламин материалйин чулацамах долу жоьналла редакци тIе а ца лоцу. Куьйгайोजनाшна рецензи ца йо, юха ца дерзало. М билгалонца йолу материалш зорба туьу рекламн бакьо йолуш. «Россин Почта» каталогехь изданин индексе - 04165.